

Aktuální aspekty v didaktice mateřského jazyka a literatury

Lucie Radková, FF OU v Ostravě

lucie.radkova@osu.cz

Didaktika mateřského jazyka a literatury se ve slovanském prostoru tradičně těší značnému zájmu. Svědčí o tom rovněž putovní lingvoliterární konference, střídavě organizované Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy a Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého, jejichž prostřednictvím hledají zájemci o problematiku cesty a možnosti vzájemné inspirace a spolupráce.

Hostitelem 9. ročníku Aktuálních aspektů v didaktice mateřského jazyka a literatury, konaných ve dnech 10. a 11. října 2023, se tentokrát stalo pracoviště v Olomouci. Akce, na které zaznělo 17 příspěvků, se účastnili učitelé, lektori a badatelé z 10 pracovišť z Polska, Slovenska, Slovinska a České republiky. Celé setkání připravil a svým vysokým pracovním nasazením zajistil Stanislav Štěpáník.

Během dvoudenní konference byla proslovena řada inspirativních příspěvků, které napojovaly jak didaktiku jazykové a komunikačně-slohové výchovy, tak didaktiku literární výchovy na široký kontext aktuálních témat. Úvodnímu bloku prvního konferenčního dne předcházela tříhodinová doktorská škola **Zuzany Šalamounové** (Brno), spočívající v analýze a interpretaci žákovské komunikace během skupinové práce. Poté **Marie Čechová** (Plzeň) pojednala na základě svých bohatých zkušeností s organizací olympiády v českém jazyce o vzhledu soutěžících do vybraných jazykových jevů. Úkolem žáků bylo např. vyvrátit platnost pravidla, že v žádné české větě nesmějí za sebou stát více než tři slovesa v určitém tvaru oddělená pouze interpunkcí a uvést příklad, který tvrzení vyvrací. Následně **Marta Šimečková** a **Martina Ireinová** (Brno) nabídly přehled konkrétních zdrojů a tipů pro zkvalitnění výuky dialektologie i možnost zapojení škol do aktivního mapování nářečí moderními metodami. **Melita Zemljak Jontes** a **Simona Pulko** (Maribor) doložily na základě příkladů dobré praxe způsoby využití korpusů ve slovinském školním systému. **Paweł Sporek** (Krakov) se ve svých úvahách soustředil na naléhavou potřebu vyučovat literaturu způsobem, který bude odpovídat realitě současného světa i přirozeným potřebám studentů.

Robert Adam (Praha) se zamýšlel mj. nad využitelností slovotvorných úloh v komunikačně pojaté výuce češtiny. S oporou o sondu, jejímž cílem bylo zjistit dovednosti začínajících studentů bohemistiky v oblasti slovotvorného významu a slovotvorného rozboru, navrhl několik typů aktivit vedoucích k rozvoji slovotvorné komunikační kompetence. Cílem příspěvku **Lenky Jarušínské** (Prešov) bylo posoudit souvislosti mezi osvojováním si pravopisu a uplatňováním komunikačně chápáného psaní ve slovanském primárním vzdělávání. Nato **Lucie Radková** a **Žaneta Stiborská** (Ostrava) porovnaly vybranou slovní zásobu žáků s odlišným mateřským jazykem s jazykovou výbavou rodilých mluvčích, jejich vrstevníků. Pro finální analýzu dat využily jak nástroje deskriptivní statistiky, tak statistické testy významnosti. První konferenční den byl zakončen plenární přednáškou **Xaviera Fonticha** (Barcelona), který své vystoupení vystavěné na výuce gramatiky v L1 uzavřel tím, že sociální interakce má při učení gramatiky značný epistemický potenciál.

Druhý den jednání zahájila svým příspěvkem doktorandka pořádající katedry **Monika Šindelková**. Pomocí vlastní případové studie poukázala na omezenou účinnost tzv. netradičních metod při osvojování učiva českého jazyka. **Jasňa Pacovská** a **Kateřina Váňová** (Liberec) prezentovaly téma čtenářské gramotnosti prizmatem kognitivního přístupu

k jazyku a textu. Na konkrétních příkladech textů ukázaly, jak učitel mateřského jazyka, který do výuky aplikuje koncept jazykového obrazu světa, může žáky stimulovat ke zcela přirozenému směřování k jasné vytyčeným milníkům. **Marek Pieniżek** (Krakov) nastínil českou a polskou perspektivu výuky mateřského jazyka a literatury. **Kateřina řormová** (Praha) představila soubor učebních materiálů určených řákům 2. stupně Zř, jejichž mateřštinou není čeřtina. Ve svých úvahách reflektovala rovněž pozici řáka s odlišným mateřským jazykem ve výuce čeřtiny, a zejména téma prezentace gramatického učiva ve výuce rodilých i nerodilých mluvčích. **Helena Balcerek** (Varřava) se věnovala rozvoji komunikační kompetence řáků s poruchou autistického spektra pomocí počítačové hry RPG.

Závěrečná část jednání náležela do gesce didaktiky literatury. **Jitka Zítková** se pokouřela zjistit, jakým způsobem je podněcována a řízena řákovská recepce uměleckých prostředků lyrické poezie v řítankách vydaných v uplynulých třiceti letech. Do centra zájmu **Martina Tomáška** (Ostrava) se dostal edukační potenciál světové literatury a možná cesta k jeho rozvinutí. **Michal Friedrich** (Varřava) se ve svém příspěvku zamýřlel nad využitím vybraných textů zachycujících folklor polsko-čeřského pohraničí ve výuce jak čeřských, tak polských řáků. Posledními referujícími byli **Ondřej Vojtíšek** (Praha), který demonstroval na vlastních výukových materiálech možnosti popularizace poznatků a konceptů literární vědy, a **Pavlına Vočková** (Olomouc), která promluvila o podpoře vnitřní motivace ke řtení prostřednictvím aktivní práce s uměleckým textem.

Stejně jako v předchozích letech se i nyní potvrdila mezinárodní a interdisciplinářní dimenze aktivit, kterou účastníci konference úspěřně rozvíjejí. Mnohé příspěvky vyvolaly bohatou diskusi a je možné, ře se některá probíraná témata objeví na programu jubilejního desátého ročníku, jehoř hlavním pořadatelem bude tentokrát Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.

Oběť, rodná sestra Lindovy Záře

Pavel řidák, ŰČL AV řR v Praze

sidak@ucl.cas.cz

V roce 1824 vyšla knížka *Oběť, povídka z dávnověkosti čeřské* Věnceslava S. Novotného, což je pseudonym Frantiřka Novotného (1795–1866), kněze a později řalmisty v prařském chrámu sv. Víta. Novotného knížku Hanuš Máchal později prohlásil za „rodnou sestru“ *Lindovy Záře nad pohanstvem* (1818). Osudy obou děl jsou v literární historii a řtenářském povědomí diametrálně odlišné. *Záře* se stala dílem kano-nickým, řelným reprezentantem čeřského historického románu a jeho v zásadě prvním dokladem; jako taková byla opakovaně vydávána. *Oběť* zcela zapadla, ani podrobně *Přehledné dějiny literatury čeřské* A. Nováka, ani např. rozsáhlé *Dějiny čeřské literatury* J. Jakubce ji neuvádějí. *Záře* a *Oběť* jsou díla v něčem podobná, v něčem odlišná, a připomínat je spolu by bylo užitečné pro pochopení (a i pro případný řkolní výklad), co je preromantismus, jenř je oběma dílům půdorysem.

Preromantismus vnímáme jako období zdůrazňující citovost (a s ní i vypjatou řejo-vost), řírodu, evokující dávnou minulost (coř jsou všechno už i znaky romantismu), jeřtě však ponechávající pro klasicismus příznačnou inspiraci antikou. Podle těchto